

Αφιέρωμα τιμής στον Κώστα Ν. Σαββίδη, πεσόντα υπέρ πίστεως και πατρίδας στην τουρκοανταρσία 1963-1964

Κωνσταντίνα Οικονομοπούλου, εγγονή

Ο Κώστας Σαββίδης γεννήθηκε το 1931 στην Αγία Μαρίνα Κυθρέας. Γονείς τους ήταν ο Νίκος Σαββίδης από τη Λακατάμα Λευκωσίας και η Χρυστάλλα Κωστή - Κουμή από την Κυθρέα Αδέλφια του ήταν ο Τεύκρος, η Έλλη (Αδάμου) και η Ειρήνη (Κυπριανού). Νυμφεύτηκε την Παντελίτσα Αδαμίδου, κόρη του δασκάλου Ανδρέα Αδαμίδη και απέκτησαν δυο κόρες, τη Ρούλα και τη Νίκη.

Φοίτησε στο Αρρεναγωγείο Δημοτικό Σχολείο Αγίου Ανδρονίκου Κυθρέας και συνέχισε τη μόρφωσή του σε Γυμνάσιο στη Λευκωσία. Από παιδί υπήρξε ευσυνείδητος, φιλομαδής με αγάπη στα γράμματα και ιδιαίτερη αδυναμία στα Μαθηματικά. Αν και άριστος μαθητής, ο πατέρας του αδυνατούσε να χρηματοδοτήσει τις σπουδές του όταν τελείωσε το Γυμνάσιο. Έτσι το έστειλε να μάθει τέχνη. Μετά όμως από παρότρυνση του επιδευρητή Μέσης Εκπαίδευσης, ότι θα εξασφάλιζε για τον Κώστα υποτροφία, ο πατέρας του τον έστειλε σε Τεχνική Σχολή στη Λευκωσία και πήρε δίπλωμα στον κλάδο της ηλεκτρολογίας.

Εργαζόταν ως ηλεκτρολόγος σε εργοδότη, υπάλληλος και όπως έλεγαν όλοι ήταν εργατικός και πολύ καλός στη δουλειά του. Όταν ο εργοδότης του ανέλαβε κάποια δουλειά στο Αμερικάνικο ραδιοφωνικό σταθμό της Μιας Μηλιάς Κυθρέας, πήρε μαζί και τον Κώστα. Όταν οι Αμερικανοί είδαν ότι ήταν πολύ καλός στη δουλειά του αλλά και ότι γνώριζε πολύ καλά Αγγλικά, του έκαναν πρόταση να εργαστεί σ' αυτούς. Εκείνος δέχθηκε και εργαζόταν εκεί μέχρι την ημέρα που σκοτώθηκε.

Στις 11 Μαρτίου του 1962 συνέβαλε με δική του πρωτοβουλία, όπως ανέφερε ο παλιός του φίλος κος Ζαννέτος Λουκαΐδης μιλώντας με πολύ αγάπη για τον μακαριστό φίλο του Κωστάκη όπως τον αποκαλούσε, στη ίδρυση του Π.Α.Ο.Κ. Κυθρέας μιας νεοσύστατης αθλητικής ομάδας, βασισμένης στις ελληνοχριστιανικές αξίες και στη προοδευτικότητα των κατοίκων της Κυθρέας, με σκοπό να αναπτύξει, καλλιεργήσει και διαδώσει περισσότερο τον αθλητισμό και το αθλητικό πνεύμα στην περιοχή. Μέχρι και τον θάνατό του ήταν μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου.

Ο Κώστας υπήρξε πρότυπο καλοσύνης, ανθρωπιάς, φιλήσυχης ζωής, σωστός

Ο Κώστας με την σύζυγό του

σύζυγος και οικογενειάρχης. Ποτέ δεν έκανε διαχωρισμό στους ανθρώπους που έκανε παρέα, για αυτό και οι συγχωριανοί, οι φίλοι και οι συνάδελφοί του πάντα καλά λόγια είχαν να πουν για αυτόν. Αξιοποιούσε εποικοδομητικά τον ελεύθερό του χρόνο σε αθλητικές και πολιτιστικές δραστηριότητες του Π.Α.Ο.Κ. Έπαιζε ποδόσφαιρο στην ομάδα του συλλόγου και αργότερα ήταν ο προπονητής της. Διοργάνωνε με ιδιαίτερη αγάπη τις εθνικές εορτές του σωματείου και όπως μου ανέφερε η σύζυγός του (και γιαγιά μου) στο σπίτι, στην κατεχόμενη Κυθρέα, υπήρχαν αρκετές μαγνητοταινίες (μπομπίνες) με εμβλητήρια για τις εθνικές επετείους που απάγγελαν γειτονόπουλα, ο Νίκος, ο Χριστάκης και η μεγάλη του κόρη Ρούλα.

Η μοίρα του όμως στάθηκε σκληρή και τραγική για τον Κώστα και την οικογένεια του κατά την περίοδο της Τούρκικης Ανταρσίας του 1963 – 1964. Σύμφωνα με αφήγηση του ο Ανδρέας Κανικλίδης αναφέρει τα εξής: “ Δόθηκε εντολή από την Κυβέρνηση να δημιουργηθεί εδελοντική εθνοφρουρά στην περιοχή της Κυθρέας. Συστάθηκε τότε ένας πυρήνας αποτελούμενος από το Χριστοφή Μακρή, που είχε τη γενική ευθύνη, τον Ανδρέα Κανικλίδη, βοηθό, τον Χαράλαμπο Χατζημοιράιο, τον Κώστα Λοΐζου και τον Γεώργιο Σαββίδη από το Τραχώνι. Ο πυρήνας αυτός θα προχωρούσε στη δημιουργία και οργάνωση των ομάδων της περιοχής Κυθρέας”. Συνεχίζοντας την αφήγηση του αναφέρει : “ Ο ίδιος όσον και ο Κώστας Λοΐζου εκπαιδεύτηκαν από Ελλαδίτες αξιωματικούς στην περιοχή της Παιδαγωγικής Ακαδημίας. Αφού τέλειωσαν την εκπαίδευση τους ανέλαβαν με την σειρά τους να εκπαιδεύσουν νέους από την ευρύτερη περιοχή της Κυθρέας. Ιδρύθηκαν στη συνέχεια το 351 Τ.Π. με έδρα τον Π.Α.Ο.Κ., που υπαγόταν στο 4ο τακτικό συγκρότημα που είχε έδρα το Λευκόνοικο. Πολλοί κάτοικοι της περιοχής έδωσαν για αυτό το σκοπό χρηματική βοήθεια. Στην εδελοντική εθνοφρουρά υπηρέτησαν πέραν των 100 Εθνοφυλάκων, που στελέχωσαν τα φυλάκια που δημιουργήθηκαν σε καίρια σημεία της Κυθρέας, στην Καμάρα, στην περιοχή που ήταν το σπίτι του Χρίστου Πετρή, του Βάσου Νικολαΐδη, στο Έξω Μετόχι στη Χαλεύκα και αλλού. Στους εδελοντές εθνοφύλακες υπηρέτησε και έχασε τη ζωή του ο Κώστας Σαββίδης τη 1η Σεπτεμβρίου του 1964.

Ο Κώστας Λοΐζου, πρώτος πρόεδρος του Π.Α.Ο.Κ. Κυθρέας θυμάται τα εξής: “Εντονη είναι η δύμησή μου όσον αφορά τη συμμετοχή μας στις προσπάθειες της πολιτείας για την καταστολή της Τουρκοκυπριακής ανταρσίας που εκδηλώθηκε με τα αιματηρά γεγονότα του Δεκεμβρίου του 1963. Η συμμετοχή των μελών του Π.Α.Ο.Κ. ήταν καθολική και το οίκημα του σωματείου μετατράπηκε σε κέντρο επιχειρήσεων, οπλαποθήκη και σε ξενώνα για παροχή στέγης σε κάποια άτομα που έπρεπε να μείνουν εκεί είτε για σκοπούς φύλαξης είτε για λόγους επικοινωνίας με άτομα που στελέχωναν άλλα πόστα. Με την ευκαιρία αυτή θα ήθελα να αποτίσω φόρο τιμής σε όλους όσους έχασαν τη ζωή τους κατά την περίοδο 1963- 1964 στους οποίους περιλαμβάνονται αρκετά μέλη του Π.Α.Ο.Κ., ανάμεσα τους και ο αδικοχαμένους φίλος Κώστας Σαββίδης, ιδρυτικό μέλος του σωματείου μας και πρώτος προπονητής της ποδοσφαιρικής μας ομάδας”.

ΑΠΟ ΤΑ ΔΡΑΜΑΤΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

ΑΓΩΝΙΣΤΗΣ ΕΚ ΚΥΘΡΑΙΑΣ ΕΥΡΕ ΧΘΕΣ ΤΡΑΓΙΚΩΤΑΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ΛΟΓΩ ΤΥΧΑΙΑΣ ΕΚΠΥΡΣΟΚΡΟΤΗΣΕΩΣ ΟΠΛΟΥ ΕΛΛΗΝΟΣ ΕΘΝΟΦΡΟΥΡΟΥ

ΚΑΤΑΛΕΙΠΕΙ ΣΥΖΥΓΟΝ ΚΑΙ ΔΥΟ ΑΝΗΛΙΚΑ ΚΟΡΙΤΣΑΚΙΑ

Έσπευθη γνθς η τυχαία
επιπυρσοκροτίας κληρονη-
κου οπλου Έθνοφρουρού, δ ά-
γωνιότης Κώστας Νικόλαου Σαβ-
δήςος εκ Κυθρίας ηλικίας 33
έτων. Ούτος υπήρκεν ελε, τή
κευαυατή του, αλως δς ειση-

Ο τώσον τραγικών θάνατον
ετών αγωνιστής Κ. Σαβδήςος
γνθς εκ τή Γενική Νοσοκομείων
Λευκωσίας, όπου είχε μετα-
φερθή ίσπευμένως.
Ο τώσον τραγικών θάνατον
ετών αγωνιστής πατέρας εκ
την Κυθρίας κληρονη-
κός πατρός τήν Μιάν Μελίαν, δι-
εκρίνετο δε διά τήν φιλονατι-
κότητα και τή άκράσει τού γα-
κοπής του. Ούτος άγκατα-

λείπει αζύγον και δύο νεαρά
κόρη, τήν Σταυρούλαν 7 έτων
και τήν Νίκαν 4 έτων.
Τό έπυρσοδόν συνέθη τήν
δ μ.μ. έξω της Κυθρίας, ό-
ταν ό σουβέλιος άγωνιστής υπή-
τάσεσθε διά τού πολυκινήτου του
Έθνοφρουρούς. Ο πυροβολισ-
μός, δ όποιος έπληκεν αυτόν
εις τή στήθος σκέτων εκ έπαρ-
της εκ έπλου συνεπέδου του
έθνοφρουρού, έπέδωκεν εις άντι-
σχυρίσ μάλλον τήν κευαυα-
την έντός δε όλίγου ώρας είχαν
πληροσσοπή τή τραγικών γε-
γονός.

Μέσση άπό άς τήν ώρα.
Α σίλους, οι γονείς και οι άλ-
λοι στενά συννεύεις τού θύμα-
τος έγνωσαν ύμουν ότι ό Κώ-
στας κέρυματιση άσσορώ
και νοσηλεύεται εις τή Νοσοκο-
μείον. Τό άσσορά κριτάκεια
τού σουβέλιος άσσηύσαν
εις γειτονικήν οίον δία τή
κρυμμένη, αλλά ώς τή
απόινε τή τραγικών γίνονός
έκασον και έλίπον τόν πατέ-
ρα τών.

Τό κενεσία περιέμειον κατ'
έξασον γνθς τήν ώρα, ά-
νοική μέγισ άπό και οι κά-
τοικοι συνθηροσμένοι κατ'
όμους συνεύησαν διά τή έπε-
σοδόν. Όλλόκληρος ή κοινότης
πνέει.
Ο πατήρ τού σουβέλιος
άγωνιστού, δ ίσπευδοσώλης
της Κυθρίας κ. Ν. Σαβδήςος
θε πολύτιμο σίμασον έσπευ-
δας τού θε άναγράφου ότι έ-
χασε τή παιδί του. Σελήσον
καθών...

Σύμφωνα με την αφήγηση της συζύγου του Παντελίτσας (γιαγιάς μου), το απόγευμα της 1ης Σεπτεμβρίου 1964, ημέρα Τρίτη, ο Κώστας επέστρεψε από την εργασία του στο ραδιοσταθμό, έφαγε, άλλαξε τα ρούχα του και έφυγε κατευθείαν για να αναλάβει τη βάρδια του ως εθνοφύλακας. Εκείνη την ημέρα μετέφερε με το αυτοκίνητο του, εθνοφρουρούς για να αλλάξουν σκοπιές στα φυλάκια της περιοχής. Στις 6 μ.μ. από μια εκπυρσοκρότηση όπλου εθνοφρουρού, ο Κώστας τραυματίστηκε εξ επαφής σοβαρά στο στήθος. Τον μετέφεραν στο Νοσοκομείο Λευκωσίας αλλά καθ' οδόν υπέκυψε". Η αδελφή του Ειρήνη (Λούλλα) μου ανέφερε ότι μετέβησαν αμέσως στο νοσοκομείο αλλά δυστυχώς είχε φύγει από την ζωή. Η είδηση του χαμού διαδόθηκε αστραπιαία από στόμα σε στόμα σ' όλη την Κυθρέα και οι κάτοικοι όλοι συζητούσαν για αυτό το δυσάρεστο συμβάν. Όλοι ήταν συντετριμμένοι γιατί ο Κώστας ήταν αγαπητός σε όλους τους συγχωριανούς του για την σεμνότητα, την ανδρωπιά, την καλοσύνη και την πραότητα του χαρακτήρα.

Συνεχίζοντας, η σύζυγος του αναφέρει πως μέχρι αργά το βράδυ η ίδια και οι συγγενείς του, ήξεραν ότι ο Κώστας είχε τραυματιστεί ελαφρά και νοσηλευόταν απλώς στο

Φιλελεύθερος, Απόκομμα 2/9/1964

Νοσοκομείο για τις πρώτες βοήθειες. Η ίδια, συνεχίζει κατάλαβε πως κάτι κακό συνέβαινε, από τον κόσμο που άρχισε να μαζεύεται έξω από το σπίτι και όταν είδε από μακριά το δείο της και αδελφό του πατέρα της, Φώτη Αδαμίδη, να κάθεται στα σκαλιά της γειτονικής κατοικίας και να κλαίει, σιγουρεύτηκε και λιποθύμησε. Κατόπιν τα δυο μικρά κορίτσια της οικογένειας μεταφέρθηκαν εκείνο το βράδυ στο απέναντι ακριβώς σπίτι ώστε να φιλοξενηθούν από τους γείτονες και να είναι μακριά από το δυσάρεστο γεγονός.

Όπως μου ανέφερε η μητέρα μου, Νίκη, τότε ήταν πολύ μικρή και δεν έχει σχεδόν καθόλου αναμνήσεις από τον πατέρα της. Αυτό που θυμάται και έχει χαραχτεί βαθιά στη μνήμη της είναι η εικόνα που αντίκρισε όταν βρισκόταν στο γειτονικό σπίτι και είχε άμεση ορατότητα από το παράθυρο το σπίτι της ήταν το φέριτρο του πατέρα της σκεπασμένο με την γαλανόλευκη σημαία να βγαίνει από το σπίτι και αρκετό κόσμο να το περιβάλλει. Η κηδεία του έγινε σε βαρύ κλίμα πένθους στην εκκλησία της Αγίας Μαρίας Κυθρέας και ετάφη στο κοιμητήριο του Αγίου Γεωργίου Κυθρέας. Η είδηση για το αδικοκαμένο ήρωα δημοσιεύτηκε και στον ημερήσιο τύπο.

Ο Π.Α.Ο.Κ. Κυθρέας αναλάμβανε μέχρι και την εισβολή του 1974 να διοργανώνει τα ετήσια εθνικά μνημόσυνα του παρουσία αρκετών επισήμων και πλήθος κόσμου. Επίσημοι ομιλητές ήταν μέλη του Κυπριακού Κοινοβουλίου ενώ από το 1969 μέχρι και το 1974 διοργάνωνε περιφερειακούς αθλητικούς αγώνες στίβου προς τιμήν του στο Δημοτικό Σχολείο της Τούμπας, τα γνωστά τότε "Σαββίδεια". Στο αγώνες συμμετείχαν και αθλητικοί σύλλογοι και από άλλες περιοχές.

Στο οίκημα του σωματείου έχουν αναρτηθεί φωτογραφίες των πεσόντων μελών του Π.Α.Ο.Κ. που θυσίασαν τη ζωή τους για την ελευθερία της πατρίδας. Στις διάφορες εκδηλώσεις που διεξάγονται στο χώρο αυτό τιμώνται όλοι οι ήρωες του σωματείου.

Στις 30 Μαρτίου του 1992 σε εκδήλωση στο οίκημα του σωματείου, απονεμήθηκαν τιμητικά διπλώματα στις οικογένειες πεσόντων μελών, ανάμεσα σε αυτές και η οικογένεια το Κώστα Σαββίδη. Στις 15 Οκτωβρίου 2004 και 6 Ιουνίου 2012 δόθηκαν και πλακέτες. Ύψιστη τιμή ήταν το 2010 με την ανέγερση μνημείου ανδριάντα για όλους όσους έδωσαν την ζωή τους υπέρ τις πατρίδος από την περιοχή της Κυθρέας.

Κάποια χρόνια πριν, το 2003, όταν άνοιξαν τα οδοφράγματα και μπόρεσαν οι εκτοπισθέντες να μεταβούν στα κατεχόμενα χωριά τους και να περάσουν ξανά το κατώφλι των πατρογονικών σπιτιών τους, η θεία μου και κόρη του Κώστα Σαββίδη, Ρούλα πήγε από τους πρώτους στην Κυθρέα μαζί με συνεργείο από την Εφημερίδα Cyprus Mail, όπου εργάζεται. Τα συναισθήματα, όπως μου περιέγραφε, να βρίσκεσαι στο πατρικό σου σπίτι μετά από 29 χρόνια είναι απερίγραπτα.

Το σπίτι της οικογένειας διαφυλάχθηκε, από την πρώτη μέρα της εισβολής, από Τουρκοκύπριο που εργαζόταν στα κτήματα της οικογένειας οπότε και το βρήκε όπως το είχε αφήσει το 1974. Όλα τα αντικείμενα από το πιο μικρό ως το πιο μεγάλο βρισκόταν στην δέση τους. Όταν το παρέδωσε στην Τουρκοκυπριακή οικογένεια του Ibrahim Mehmet από την Λάρνακα που μένει μέχρι και σήμερα στο σπίτι, τον παρακάλεσε να το διαφυλάξει σαν κόρη οφθαλμού μας και οι ιδιοκτήτες του ήταν πολύ καλοί άνθρωποι και μάλιστα εργοδοτούσαν και πολλούς Τουρκοκύπριους όταν σταμάτησαν οι διαμάχες ελληνοκυπρίων και τουρκοκυπρίων του 1963-1964.

Φωτογραφία επίσκεψης
στην Κυθρέα 2003

Ο Ibrahim Mehmet παρέδωσε στην θεία μου αρκετές οικογενειακές φωτογραφίες, ανάμεσα τους και φωτογραφίες του πατέρα της. Μαζί με τον Τουρκοκύπριο πήγαν μέχρι το κοιμητήριο του Αγίου Γεωργίου αλλά δεν μπόρεσαν να πλησιάσουν αφού εκεί πια υπάρχουν στρατιωτικές εγκαταστάσεις και το κοιμητήριο έχει καταστραφεί.

Ολοκληρώνοντας το αφιέρωμα στον ήρωα παππού μου, Κώστα Σαββίδη που γνώρισα μέσα από φωτογραφίες και αφηγήσεις, αισθάνομαι τιμή που είμαι εγγονή του αλλά και περήφανη που με τις αρετές του κατάφερε να αριστεύσει στην επίγεια ζωή του.

Με την δυσία του “υπέρ πίστεως και πατρίδος” όπως και όλοι οι άλλοι ήρωες, καθαγίασαν με το αίμα τους το χώμα του νησιού μας και με τις ηρωικές τους πράξεις υπηρέτησαν ύψιστους ηθικούς στόχους επιλέγοντας ενσυνείδητα να διαφυλάξουν την ελληνικότητα του τόπου μας.

Οι μορφές τους διακινούνται σήμερα μέσα μας και ανάμεσά μας σαν φωτεινά παραδείγματα αρετής και άδολου πατριωτισμού αλλά και σαν φορείς υψηλών ιδανικών και πανανθρώπινων αξιών.

Έχει περάσει ο παππούς μου στον χώρο της αθανασίας, της δόξας και της τιμής !

Και όπως έγραψε σε κάποιους στίχους ο απαγχονισθείς από τους Άγγλους Ευαγόρας Παλικαρίδης:

“Των αθανάτων το κρασί
το βρείτε σεις και πίνετε
ζωή για σας ο θάνατος
κι αθάνατοι θα μείνετε”

Πηγές

Πετάσης, Γ. (1992). *Η Κωμόπολη της Κυθρέας*. Λευκωσία.

Ορφανίδης Ν. και Ορφανίδης Λ. (2012). *Αφιέρωμα στον Π.Α.Ο.Κ. ~ Πενήντα χρόνια 1962-2012*. Λευκωσία.

Psyllides, G. (2003). Going Home. *Cyprus Mail* (25 / 4 /2003).

Ανταποκριτής Λευκωσίας (1964). Από τα δράματα της ζωής. *Φιλελεύθερος* (2/9/1964).

Πέτοας Χρ., Συμεωνίδης Κ., Ζαμπακίδης Κ., Πετάσης Γ., Παπαβαρνάβας Α., Παπαγόρη Π., Στυλιανού Π. (2001). *Ελεύθερη Κυθρέα*, τεύχος 71-72, εξώφυλλο.

Ευχαριστίες

Σε όλες αφηγήθηκαν γεγονότα για την σύνταξη της εργασίας, δηλαδή στην γιατί μου (Παντελίτσα Σαββίδου), στην μητέρα μου (Νίκη Σαββίδου), στην θεία μου (Ρούλα Σαββίδου) και στην αδελφή του παππού μου (Ειρήνη (Λούλλα) Κυπριανού) !